

ราชพฤกษ์

ราชพฤกษ์ (Raja – Pruk : Golden Shower Tree) ชื่อ ราชพฤกษ์ แปลตามศัพท์คือ ต้นไม้ของพระเจ้าแผ่นดิน ต้นไม้ของพระราชธา หรือต้นไม้หลวง ราชพฤกษ์เป็นพันธุ์ไม้ยืนต้น พุ่มงาม เปลือกเรียบเกลี้ยงสีเทาอ่อน ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ช่อใบหนึ่งอาจจะมีใบย่อยออกเป็นคู่ 6 – 8 คู่ ลักษณะใบรูปรีปลายใบแหลม ออกดอกเป็นพวงสีเหลืองสดเต็มต้นในเดือนมกราคม – เมษายน. เมื่อกลิบบดกรังจะมีฝักกลมยาว, ฝักอ่อนสีเขียวผิวเกลี้ยงขนาดยาวประมาณหนึ่งถึงหนึ่งฟุตครึ่ง ฝักแก่สีดำ เนื้อในฝักสีดำมีรสหวานเลี่ยน เมล็ดรูปมนแบนสีน้ำตาลดำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หน้า 951 กล่าวว่า “ราชพฤกษ์ (อ่านว่า ราด-ชะ-พริก) น. ชื่อต้นไม้ชนิด *cassia fistula* L. ในวงศ์ Laguminosae ดอกสีเหลือง ฝักสีดำเกลี้ยง ใช้ทำยาได้ *คุณ* หรือ *ลมแล้ง* ก็เรียก”

คำว่า “*คุณ*” คงจะเป็นภาษาพื้นบ้านบางภาคของประเทศไทย เพราะพบว่าในภาคใต้ไม่เรียก

ราชพฤกษ์ว่า *คุณ* นอกจากนั้นยังมีพืชล้มลุกอีกชนิดหนึ่งที่มีลักษณะต้นและใบเหมือนบอนเรียกว่า “*คุณ*” เช่นกัน ในพจนานุกรมฯ ฉบับเดียวกันหน้า 257 บอกว่า “*คุณ* น. ชื่อไม้ล้มลุกชนิด *colocasia gigantea* Hook. F. ในวงศ์ Araceae คล้ายบอน ก้านและแผ่นใบสีเขียวอ่อน ก้านใบทำให้สุกกินได้ ปักซี่ได้เรียก “*อ้อดิบ*” (ก้านใบดิบที่ลอกเปลือกออกแล้วนำไปจิ้มน้ำพริก หรือกินกับลาบได้ ปักซี่ได้บางจังหวัดเรียก *เอาะดิบ* – ผู้เขียน) ส่วนคำว่า “*ลมแล้ง*” ทราบว่าเป็นชื่อเรียกของท้องถิ่นภาคเหนือ

ถ้าพิจารณาในแง่ของวิชาพฤกษศาสตร์จะมีดังนี้

ชื่อสามัญ (ไทย)	:	ราชพฤกษ์
ชื่ออังกฤษ	:	Golden shower tree
ชื่อวิทยาศาสตร์	:	<i>Cassia Fistula</i> Linnaeus
วงศ์	:	Laguminosae
Division	:	Tracheophyta
Phylum	:	Pteropsida
Class	:	Angiospermae

ราชพฤกษ์ : ดอกไม้ประจำชาติไทย

เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ที่ประชุม คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบเรื่อง การกำหนด เอกลักษณ์ประจำชาติไทย 3 สิ่งตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์แห่งชาติเสนอและได้ลงประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ว่า

1. สัตว์ประจำชาติ คือ ช้างไทย
2. ดอกไม้ประจำชาติ คือ ดอกราชพฤกษ์
3. สถาปัตยกรรมประจำชาติ คือ ศาลาไทย

จากประกาศนั้น บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด จึง ได้จัดพิมพ์ดวงตราไปรษณียากรชุด เอกลักษณ์ไทย ขึ้นชุดหนึ่งมีจำนวน 4 ดวง ออกจำหน่ายดวงละ 3 บาท ใน พ.ศ. 2546 ได้แก่ ดวงที่ 1 ธงชาติไทย ดวงที่ 2 ดอกราชพฤกษ์ ดวงที่ 3 ศาลาไทย และดวงที่ 4 ช้างไทย (ดูในเรื่อง “ช้าง : สัญลักษณ์ของประเทศไทย”)

ดวงตราไปรษณียากรรูปดอกราชพฤกษ์ขนาดขยาย 2 เท่า

ตั้งแต่วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้มอบหมายให้ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ออกแบบภาพ สัญลักษณ์ทั้งสามอย่าง เพื่อจะได้ประกาศเป็น สัญลักษณ์ของไทยต่อไป สำหรับภาพ “ช้างไทย” ได้ ออกแบบและประกาศใช้ไปเรียบร้อยแล้ว ส่วน ภาพ “ดอกราชพฤกษ์” และภาพ “ศาลาไทย” นั้น ได้แต่งตั้งอนุกรรมการดำเนินการจัดประกวดขึ้นมา โดยมี นายเรวัต ฉ่ำเฉลิม เป็นประธานอนุกรรมการ

นายพินิจ สุวรรณะบุญย์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประหยัด พงษ์ดำ และรองศาสตราจารย์ภิญโญ สุวรรณคีรี เป็นอนุกรรมการที่ปรึกษา คณะ อนุกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิแทบทั้งสิ้น จาก การประกวดปรากฏว่าไม่ค่อยจะได้ภาพที่มีความ เหมาะสมเท่าใดนัก จึงมีการทบทวนและปรับปรุง แก้ไขภาพหลายครั้ง จนในที่สุดได้ภาพที่เหมาะสม สามารถนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้รับทราบและเห็น ชอบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 นอกจากมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้วได้มีการจดทะเบียนที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์เพื่อมิให้มีการนำสัญลักษณ์ทั้ง สามไปใช้เป็นเครื่องหมายการค้าทั่วไป

อสท ปีที่ 45 ฉบับที่ 8 มีนาคม 2548

ความสำคัญของสัญลักษณ์ทั้งสามอย่าง

สัญลักษณ์ประจำชาตินั้นหากดูเพียงผิวเผิน จะรู้สึกที่ไม่สำคัญ แต่ถ้ามองให้ลึกจะพบว่ามีความ สำคัญยิ่งเพราะ

1. นับจากนี้ไปจะไม่สามารถทำเครื่องหมาย การค้าใดๆ ที่คล้ายคลึงกับภาพสัญลักษณ์ประจำ ชาติทั้ง 3 นี้ได้อีก ยกเว้นเครื่องหมายการค้าที่มีการ จดทะเบียนไว้ก่อนหน้านี้อีกแล้ว
2. เป็นการบอกกล่าวให้ต่างชาติได้รับทราบ ว่าประเทศไทยมีอะไรดี สิ่งดีเหล่านั้นกำหนดให้เป็น สัญลักษณ์ของประเทศเรียบร้อยแล้ว
3. เป็นการประกาศให้โลกรู้ว่า นี่คือ สิ่งที่เป็นของประเทศไทย แม้ว่าประเทศอื่นอาจจะมีสิ่ง เหล่านี้เหมือนประเทศไทย แต่จะประกาศใช้เหมือน ประเทศไทยไม่ได้แล้ว

4. ในโอกาสต่อไป เมื่อจะมอบของที่ระลึกให้กับแขกเมืองหรือบุคคลสำคัญ ประเทศไทย รัฐบาลไทย หรือ หน่วยงานของรัฐจะได้จัดทำของที่ระลึกเหล่านั้นให้มีสัญลักษณ์ของประเทศไทย ประกอบอยู่ด้วย ซึ่งจะมีความหมายมากกว่าการมอบสิ่งของอย่างอื่นให้

ความสำคัญของราชพฤกษ์

ต้นราชพฤกษ์ เป็นต้นไม้พื้นเมืองที่รู้จักกันแพร่หลาย สามารถปลูกและเจริญเติบโตได้ในทุกภาคของประเทศไทย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากเช่น ฝักเป็นสมุนไพรที่มีค่าอย่างยิ่งในตำรับแพทย์แผนโบราณ และแก่นเป็นไม้แข็งที่ใช้ทำเสาเรือนได้ดี นอกจากนี้ราชพฤกษ์ยังมีประวัติเกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยหลายประการ เพราะเป็นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลนามและอาถรรพณ์แก่นไม้ราชพฤกษ์เคยใช้ในพิธีสำคัญๆ มาก่อนเช่น พิธียกเสาหลักเมือง ใช้เป็นเสาเอกในการก่อสร้างพระตำหนักหลายแห่ง ใช้ทำคทาจอมพลและใช้ทำยอดเสาธงชัยเฉลิมพลของกองทหาร เป็นต้น

ต้นราชพฤกษ์มีอายุยืนยาวและทนทาน มีทรวดทรงและพุ่มงาม มีดอกเป็นพวงสีเหลืองอร่าม

เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาและเป็นสิริมงคลประจำวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกด้วย

ประโยชน์ของราชพฤกษ์

1. เนื่องจากราชพฤกษ์เป็นพันธุ์ไม้ที่มีดอกสวย จึงสามารถนำไปปลูกเป็นไม้ประดับตามสวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ ถนนหนทาง หรือในสถานศึกษาได้ สำหรับในสถานศึกษานอกจากให้ร่มเงาและเป็นไม้ประดับสวยงามแล้ว ยังมีประโยชน์ทางการเรียนการสอนวิชาพฤกษศาสตร์อีกด้วย

2. ถ้าปลูกเป็นจำนวนมาก สามารถใช้ไม้ที่เป็นไม้เนื้อแข็งให้เป็นประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้

3. ในด้านการแพทย์แผนไทย เนื่องจากราชพฤกษ์เป็นสมุนไพรอย่างหนึ่งซึ่งใช้ทำยาได้หลายขนาน โดยเฉพาะเป็นยาถ่าย อาจส่งเสริมให้มีการวิจัยคิดค้น พัฒนาและสกัดเป็นตัวยาตามหลักการแพทย์แผนปัจจุบันต่อไปได้

4. ราชพฤกษ์เป็นพันธุ์ไม้ที่ปลูกง่าย เติบโตค่อนข้างเร็ว ทนต่อสภาพอากาศทุกประเภท ขึ้นได้ในทุกภาคของประเทศไทย ต่อไปอาจจะส่งเสริมให้ปลูกมากขึ้นเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมได้อีก

รววิทย์ วศิณสรการ

บรรณานุกรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.

อนุภพ (นามแฝง). คอลัมน์ “เห็นมาอย่างไร เขียนไปอย่างนั้น,” เดลินิวส์. ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 4 กุมภาพันธ์ 2548.

ข้อมูลจากองค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรีย

Pimsai Amranand and William Warren. **Garden in Bangkok.** Bangkok :The Siam Society Under Royal Patronage 1996.

Weatherwax, Paul. **Botany.** W.B. Saunders Co., Philadenphia, 1956.